

OBSAH

Táto kniha vznikala... (Pavel Dvořák)	II
Prológ	
Rytier a jeho kráľ	13
Slovensko v Uhorskom kráľovstve	21
Krajina bez kráľa	29
I. V službách Žigmunda 35	
<i>Pôvod a rodina Stibora zo Stiboric – stretnutie s markgrófom Žigmundom – problém poľského nástupníctva – Žigmundov zápas o manželku a Uhorské kráľovstvo – krátko vládá Karol Malého – svedectvo Lorenza de Monaci – zajatie kráľovien a víťazstvo Žigmunda Luxemburského – Stibor po boku nového kráľa – prvé hodnosti a majetky – spôsoby držby šľachtických majetkov</i>	
II. Smrť kráľovnej 55	
<i>Stibor sedmohradským vojvodom – tragická smrť kráľovnej Márie – bol Stibor svedkom kráľovninej smrti? – poľské nebezpečenstvo – správy Paula de Armaninis z uhorského kráľovského dvora – Žigmund ako slabý kráľ a nemravný vdovec</i>	
III. Nikopolská potupa 63	
<i>Turecké nebezpečenstvo – medzinárodná križiacka výprava v roku 1396 – porážka pri Nikopole a jej príčiny – svedectvo Hansa Schiltbergera – zajatie palatína Leustacha z Jelšavy a boj o jeho záchranu – Stibor v nikopolskej bitke – preplával Stibor Dunaj v brnení? – dejiny sa opakujú: bitka pri Golubaci v roku 1428 – hrdinstvo Cecilie</i>	

zo Svätého Jura – opäť rytier v Dunaji – ako vzniká legenda – Štefan z Rozhanoviec – smrť Závaša Čierneho z Garbowa

IV. Skúška vernosti 79

Poprava Lackfioucov – temešvársky snem – nenávisť uhorskej šľachty voči cudzincom – Stibor zabezpečuje svoju rodinu a familiárov – zajatie kráľa – údajný snem v Topoľčanoch – Stiborove akcie na záchranu kráľa – rozhodujúca úloha Mikuláša z Gorjan a oslobodenie kráľa – predaj Novej marky – neapolská strana opäť v hre – občianska vojna v Uhorsku – dvaja protikráli – víťazí Žigmundova rozhodnosť – Stiborov podiel na úspechu – amnestia pre povstalcov – smutný koniec Štefana z Debrő – neústupčivý Tomáš z Ludanic a veľkorysý kráľa Žigmunda

V. Na výslni 99

Stibor na vrchole moci – hierarchia stredovekej spoločnosti – šľachta – „všetci šľachtici kráľovstva sa tešia rovnakým výsadám“? – tri základné vrstvy šľachty: nobiles, proceres, magnates – používanie titulov – dvorania – kráľovská rada – vymenúvacie dekréty a povýšenia do barónskeho stavu – kráľovský dvor – život na cestách – kráľ hosiom vojvodu Stibora – Stiborove cesty v službách kráľa

VI. Stiborov dvor 113

Lénny systém – familiarita ako uhorský variant lénna – povýšenie neurodzených familiárov do šľachtického stavu – familiári vojvodu Stibora: ich národnosť a sociálna skladba – Stiborov dvor – kasteláni – hodnostári – kancelária – „spoločenstvo panien“ – problémy vo vzťahoch familiár a pán – zradcovia – špecializovaní služobníci a remeselníci v Stiborových službách

VII. Večný pán rieky Váh 125

Večný pán Váhu a kapitán Váhu – hradné panstvá a ich „prísľušenstvá“ – mýta – vovedenia do majetkov – funkcia homo regius – vysoké náklady na vovedenie – portálna daň – portálne súpisy ako demografický prameň – hustota osídlenia – najpočetnejšia vrstva spoločnosti: poddaní – sociálne rozdiely medzi poddanými – bohatí poddaní? – poddanská usadlosť a povinnosti jej používateľov – boli zemepáni krutí? – právo poddaných na slobodné stahovanie – vyludňovanie majetkov – mestečká – richtári – farári – vzťah poddaný a jeho pán

VIII. Luxus v stredoveku 151

Rastúci záujem uhorských šľachticov o luxusný tovar – najžiadanejšie sú šaty a látky – jednotlivé súčasti odevu v písomných prameňoch – problémy s ich identifikáciou – ceny odevov a módných doplnkov – obľuba strieborných pásov – zlatnicke výrobky – relikvie – posteľ ako luxusný predmet – cestovné potreby: šiatre, sedlá, vozy – zvieratá – kôň ako atribút rytierstva – druhy a hodnota koní – sokoly a iné dravé vtáky – polovní psy

IX. Kratochvile beckovských pánov 185

Hlavná šľachtická zábava: poľovačka – kráľovské poľovačky vo Zvolene – revíry kráľa – čo lovili stredovekí lovcia – rybolov – púste – uhorská atrakcia: výzvy – spory o ryby – zloženie stravy stredovekého šľachtica – luxusné potraviny a korenia – nápoje – hostiny – negatívne stránky hodovania – zdravie a životospráva – významní lekári v službách kráľa Žigmunda – najstarší lekársky recept z Uhorska – Žigmund Albik z Uničova a jeho Regimina sanitatis – hygiena – kúpele – Stiborov lekár – spoločenské hry: kocky, vrhcáby, šach

X. Rytierom Draka 223

Založenie Dračieho rádu – jeho premena na elitné európske spoločenstvo – cirkevné rytierske rády v Uhorsku – johaniti – prior Albert z Michaloviec – rytierske ideály v Žigmundovom Uhorsku – ich odraz v listinách – cestovanie a „výcvik v rytierskom umení“ – pasovacie ceremonie – meč a brnenie ako atribúty rytiera – ich cena – turnaje – erby – súboje – druhy súbojov – úloha pugilov – prisahy – sľuby a česť rytiera

XI. Krutý pán z Beckova 257

Rozpor medzi obrazom vojvodu v listinách a v povestiach – násilie v živote stredovekého človeka – súdy kráľovského dvora – súd osobitnej kráľovskej prítomnosti – súd osobnej kráľovskej prítomnosti – súdny proces – protest – vyšetrovanie – predvolanie – oktaválne súdy – generálne kongregácie – proskribovanie zločincov – zloději, lúpežníci, čarodějnice a ďalší zločinci – omilostenie – tresty smrti pre šľachticov – župné súdy – slúžni – právo meča – výkupné (homagium) – zločin násilnenstva a iné hrdelné zločiny – násilie na poddanskom obyvateľstve – urážky na cti – krádeže „z biedy“ – kriminálna aristokracia – veľmoži v úlobe obetí: Cudarovci – vojvoda Stibor a jeho „spory“ – môže za zlú povesť Stibora jeho syn?

XII. Pani Dobrochna a jej deti 273

Čo vieme o Dobrochne – poslanie stredovekej ženy – pod mužskou mocou – zámuby a svadba – obchod s manželstvom – vek mladomanželov – súhlas kráľa – dcérska štvrť

tina – nerovné sobáše – nobilitácia neurodzeného manžela – konkubíny – sobáše cudzincov s uhorskými šľachticami – udelenie synovských práv dcéram – svadobný obrad a výbava – svadobné dary a veno – venné od manžela – počet detí – žena matka – túto-ri – siroty a vdovy – anulácia manželstva – najčastejšie dôvody anulácie: pribuzenstvo a nekonzumentné manželstvo – formulárové zbierky ako prameň k manželským sporom – nevera – násilie voči manželkám – ženy očami moralistov – Cecilia zo Svätého Jura a iné výnimočné ženy

XIII. Pod zástavou vojvodu 305

Cena za výsady: vojenská povinnosť šľachty – banderilný (koruhový) systém – Žigmundove vojenské reformy – portálne vojsko – žold – oslobodenie od účasti na vojenskej výprave – vyhýbanie sa vojenskej povinnosti – vojsko pohromou pre obyvateľstvo – problém vojska: neúmerné zvyšovanie cien – Žigmundov pokus o vyriešenie konfliktov medzi vojskom a obyvateľmi: dekrét z rokov 1427 a 1435 – Stibor ako banderilný pán – pohraničné konflikty s Rakúšanmi a Stibor – Stiborova úloha vo vojne proti Poľsku 1410 – 1411 a v sprostredovaní mieru – cesta poľského kráľa do Uhorska – vojenská výprava proti Benátkam – príčiny a vývoj konfliktu – Pipó Spano a Stibor ako hlavní velitelia protibenátskeho vojska – Žigmundova prehra – smrť vojvodu Stibora

XIV. Honor aj po smrti 331

Záhadný náhrobok zo Stoličného Belehradu – smrť a pohreb – rodové pohrebné miesta: súkromné kláštory – založenie stiborovského kláštora v Novom Meste nad Váhom – problémy pri zakladaní kláštorov – populárne rády – patronátne právo – pochovávanie v kostoloch na vlastných majetkoch – pohrebný obrad – „obetovanie“ koňa – prijatie do confraternity rádu – boj o ovládnutie hodnoverných miest – prečiny duchovných – pokusy kráľa Žigmunda o nápravu – snahy šľachticov zabezpečiť si večnú spásu: odkazy pre cirkev

XV. Učený Stibor mladší 357

Stibor mladší – Stibor na pražskej univerzite – sobáš s Dorotou zo Sečian – príbeh Mikuláša zo Sečian a Salgóa – Mikulášov pozoruhodný závet a vykonanie jeho poslednej vôle – uhorský magnát v úlohe otrokára – „nevzdelanosť“ uhorských pánov – Žigmundov pokus o založenie univerzity v Uhorskom kráľovstve – kláštorné školy a domáci učitelia – prenikanie národných jazykov do písomností – slovenské slová v listinách – Stiborove listiny v slovakizovanej češtine – poznáme duchovný svet stredovekej uhorskej šľachty?

XVI. Kostnický výlet do sveta 381

Ulrich z Richentalu a jeho kronika – Stibor mladší v Kostnici – negatívny obraz uhorskej šľachty – cesty Žigmunda a jeho sprievodu po západnej Európe: Perpignan, Paríž, Londýn – správy francúzskych kroník o Žigmundovi – listy Štefana z Rozhanoviec – Stiborov návrat domov – rímska korunovácia a korešpondencia Mikuláša z Várdy – cestovanie – útrapy na cestách – púte – Vavrinec z Taru, najslávnejší uhorský pútnik – zrušenie slubu podniknúť púť – púť Stibora mladšieho do Svätej zeme – kajúčne púte – pútné miesta v Uhorsku – rýchlosť cestovania – stredoveké cesty

XVII. Kráľovná so zlou povestou 413

Návrat kráľa do Uhorska (1419) – Barbora Celjská – nevera kráľovnej – zmierenie kráľovského páru – Barbora najbohatšou osobou v krajine – smrť Žigmunda – prehra kráľovnej Barbory – Piccolomini, tvorca negatívneho obrazu kráľovnej – odvolanie jágerského biskupa Stibora: začiatok konca Stiborovcov v Uhorsku

XVIII. Stibor v husitských vojnách 425

Začiatok husitskej revolúcie – protihusitské križiacke výpravy – Stibor mladší získava hrady na Morave – spanilé jazdy husitov na Slovensko – rok 1428: vrchol Stiborovej kariéry v kráľovských službách – bitka pri Trnave 1430 – úspechy husitov na Slovensku: obsadenie Trnavy – husitské sprisahanie v Bratislave – podporovali uhorskí šľachtici husitov? – škody na Stiborových majetkoch – život v ústraní alebo nemilosti? – smrť Stibora mladšieho

XIX. Boj o rodové sídlo 435

Posledná vôľa Stibora mladšieho – stiborovské pribuzenstvo – Andrej Podczassie – Mikuláš Bydgoský – Nikolajko – boj o rodové dedičstvo – hrad Beckov – budovanie luxusných hradných rezidencií – prestavba Beckovského hradu – umelecká výzdoba hradu – hrady ako symboly postavenia šľachty – povolenia na stavbu hradu – kúpná cena hradu – paláce v mestách – ceny mestských domov – hrádky a šľachtické kúrie – kráľovská rada rozhoduje o stiborovskom dedičstve – rozsudok v neprospech Stiborovcov: strata Beckova a ďalších majetkov – Katarína zo Stiboríc, sirota bez majetku a ochrana pribuzných – zanedbal vojvoda Stibor vvedenie do hradu Beckov? – Žigmund vracia hrad Katarine

Epilóg

Prečo sa Stibor nestal slovenským kráľom 459

tina – nerovné sobáše – nobilitácia neurodzeného manžela – konkubíny – sobáše cudzincov s uhorskými šľachticami – udelenie synovských práv dcéram – svadobný obrad a výbava – svadobné dary a veno – venné od manžela – počet detí – žena matka – túto-ri – siroty a vdovy – anulácia manželstva – najčastejšie dôvody anulácie: pribuzenstvo a nekonzumentné manželstvo – formulárové zbierky ako prameň k manželským sporom – nevera – násilie voči manželkám – ženy očami moralistov – Cecilia zo Svätého Jura a iné výnimočné ženy

XIII. Pod zástavou vojvodu 305

Cena za výsady: vojenská povinnosť šľachty – banderálny (koruhový) systém – Žigmundove vojenské reformy – portálne vojsko – žold – oslobodenie od účasti na vojenskej výprave – vyhýbanie sa vojenskej povinnosti – vojsko pohromou pre obyvateľstvo – problém vojska: neúmerné zvyšovanie cien – Žigmundov pokus o vyriešenie konfliktov medzi vojskom a obyvateľmi: dekrét z rokov 1427 a 1435 – Stibor ako banderálny pán – pohraničné konflikty s Rakúšanmi a Stibor – Stiborova úloha vo vojne proti Poľsku 1410 – 1411 a v sprostredkovaní mieru – cesta poľského kráľa do Uhorska – vojenská výprava proti Benátkam – príčiny a vývoj konfliktu – Pipó Spano a Stibor ako hlavní velitelia protibenátskeho vojska – Žigmundova prehra – smrť vojvodu Stibora

XIV. Honor aj po smrti 331

Záhadný náhrobok zo Stoličného Belehradu – smrť a pohreb – rodové pohrebné miesta: súkromné kláštory – založenie stiborovského kláštora v Novom Meste nad Váhom – problémy pri zakladaní kláštorov – populárne rády – patronátne právo – pochovávanie v kostoloch na vlastných majetkoch – pohrebný obrad – „obetovanie“ koňa – prijatie do confraternity rádu – boj o ovládnutie hodnoverných miest – prečiny duchovných – pokusy kráľa Žigmunda o nápravu – snahy šľachticov zabezpečiť si večnú spásu: odkazy pre cirkev

XV. Učený Stibor mladší 357

Stibor mladší – Stibor na pražskej univerzite – sobáš s Dorotou zo Sečian – príbeh Mikuláša zo Sečian a Salgóa – Mikulášov pozoruhodný závet a vykonanie jeho poslednej vôle – uhorský magnát v úlohe otrokára – „nevzdelanosť“ uhorských pánov – Žigmundov pokus o založenie univerzity v Uhorskom kráľovstve – kláštorné školy a domáci učitelia – prenikanie národných jazykov do písomností – slovenské slová v listinách – Stiborove listiny v slovakizovanej češtine – poznáme duchovný svet stredovekej uhorskej šľachty?

XVI. Kostnický výlet do sveta 381

Ulrich z Richentalu a jeho kronika – Stibor mladší v Kostnici – negatívny obraz uhorskej šľachty – cesty Žigmunda a jeho sprievodu po západnej Európe: Perpignan, Paríž, Londýn – správy francúzskych kroník o Žigmundovi – listy Štefana z Rozhanoviec – Stiborov návrat domov – rímska korunovácia a korešpondencia Mikuláša z Várdy – cestovanie – útrapy na cestách – púte – Vavrinec z Taru, najslávnejší uhorský pútnik – zrušenie slubu podniknúť púť – púť Stibora mladšieho do Svätej zeme – kajúčne púte – pútné miesta v Uhorsku – rýchlosť cestovania – stredoveké cesty

XVII. Kráľovná so zlou povestou 413

Návrat kráľa do Uhorska (1419) – Barbora Celjská – nevera kráľovnej – zmierenie kráľovského páru – Barbora najbohatšou osobou v krajine – smrť Žigmunda – prehra kráľovnej Barbory – Piccolomini, tvorca negatívneho obrazu kráľovnej – odvolanie jágerského biskupa Stibora: začiatok konca Stiborovcov v Uhorsku

XVIII. Stibor v husitských vojnách 425

Začiatok husitskej revolúcie – protihusitské križiacke výpravy – Stibor mladší získava hrady na Morave – spanilé jazdy husitov na Slovensko – rok 1428: vrchol Stiborovej kariéry v kráľovských službách – bitka pri Trnave 1430 – úspechy husitov na Slovensku: obsadenie Trnavy – husitské sprisahanie v Bratislave – podporovali uhorskí šľachtici husitov? – škody na Stiborových majetkoch – život v ústraní alebo nemilosti? – smrť Stibora mladšieho

XIX. Boj o rodové sídlo 435

Posledná vôľa Stibora mladšieho – stiborovské pribuzenstvo – Andrej Podczassie – Mikuláš Bydgoský – Nikolajko – boj o rodové dedičstvo – hrad Beckov – budovanie luxusných hradných rezidencií – prestavba Beckovského hradu – umelecká výzdoba hradu – hrady ako symboly postavenia šľachty – povolenia na stavbu hradu – kúpná cena hradu – paláce v mestách – ceny mestských domov – hrádky a šľachtické kúrie – kráľovská rada rozhoduje o stiborovskom dedičstve – rozsudok v neprospech Stiborovcov: strata Beckova a ďalších majetkov – Katarína zo Stiboríc, sirota bez majetku a ochrana pribuzných – zanedbal vojvoda Stibor vvedenie do hradu Beckov? – Žigmund vracia hrad Katarine

Epilóg

Prečo sa Stibor nestal slovenským kráľom 459

Poznámky	471
Prílohy	
1. Rodokmeň Stiborovcov	529
2. Stiborovské panstvo na Slovensku	530
3. Familiári Stiborovcov	531
4. Itinerár Stibora st. a Stibora ml.	545
5. Základné údaje o peňažných menách používaných v Uhorskom kráľovstve	555
Zoznam použitých edícií, literatúry a archívnych prameňov a ich skratiek	559
Výberový register	575
Podakovanie a niekoľko slov na záver	597